

Συνέντευξη του κ. Νίκου Λυγερού στην Άννα Κιόρογλου

Η Γενοκτονία των Ουκρανών (Γολοντομόρ)

Τις εντυπώσεις του από το ταξίδι του στην Ουκρανία, για την επέτειο μνήμης της Γενοκτονίας των Ουκρανών (Γολοντομόρ), μεταφέρει μέσα από τη συνέντευξη του στην εφημερίδα, ο κ. Νίκος Λυγερός, στρατηγικός σύμβουλος και συνεργάτης σε εβδομαδιαία βάση της εφημερίδας μας. Τη συνέντευξη έκανε η Άννα Κιόρογλου.

- Κύριε Λυγερέ, όπως είδαμε από κάποιες δημοσιεύσεις στην προσωπική σας ιστοσελίδα (www.lygeros.org), στις 22 Νοεμβρίου 2008 πραγματοποιήσατε ένα ταξίδι στην Ουκρανία. Ποιος ήταν ο λόγος, η αφορμή και ο σκοπός της επίσκεψής σας εκεί;

- Αυτό το ταξίδι έγινε διότι ήμουν καλεσμένος από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ουκρανίας με τη μεσολάβηση του Πρέσβη της Ουκρανίας στην Ελλάδα, για να συμμετάσχω στην επέτειο για τα 75 χρόνια της Γενοκτονίας των Ουκρανών, την οποία ονομάζουμε Γολοντομόρ. Άρα, ήταν και ο λόγος και η αφορμή και ο σκοπός.

- Όπως μας το περιγράφετε, το γεγονός αυτό δεν ήταν κάτι ανεπίσημο. Ποιοι συμμετείχαν ως ομιλητές εκεί; Ο κρατικός μηχανισμός βοήθησε τον λαό που επιμένει να μην ξεχνά; Εσάς προσωπικά;

- Κοιτάζτε, όντως ήταν κάτι το επίσημο εφόσον είχαμε τους Προέδρους της Ουκρανίας, της Γεωργίας, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Πολωνίας, τον Αντιπρόεδρο της Ε.Ε., Πρωθυπουργούς και επίσημους εκπροσώπους και αντιπροσώπους και από άλλες χώρες. Άρα θα έλεγα ότι ήταν κάτι το αποκλειστικά επίσημο. Κατά συνέπεια, ο κρατικός μηχανισμός και βέβαια βοήθησε. Στην πραγματικότητα δεν είναι ο κρατικός μηχανισμός αλλά ο Πρόεδρος, ο οποίος προωθεί το θέμα και κρατικά και γι' αυτό ο κρατικός μηχανισμός βοηθάει. Θα ήταν, λοιπόν, σημαντικό να ξέρουμε τι μπορεί να γίνει αν δεν είναι πια αυτός ο Πρόεδρος, Πρόεδρος της Ουκρανίας, εφόσον καθοδηγεί όλη τη στρατηγική της αναγνώρισης και της ανάδειξης του θέματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Προσωπικά, μου έδωσε τη δυνατότητα να δω από κοντά ένα θύμα της γενοκτονίας, μία επιζήσασα στην πραγματικότητα, να δω επίπλεον το ύψος του Προέδρου και βεβαίως το μνημείο, το οποίο με συγκίνησε ιδιαίτερα.

- Μπορείτε να μας το περιγράψετε;

- Το μνημείο εξωτερικά μοιάζει με ένα κέρι. Στο μπροστινό του μέρος βλέπουμε πελαρ-

Στιγμιότυπο από την εκδήλωση που έγινε στην Ουκρανία. Ο κ. Νίκος Λυγερός διακρίνεται στην άκρη δεξιά της εικόνας

γούς να πηγαίνουν προς τον ουρανό. Ενώ στην αρχή είναι εγκλωβισμένοι, σιγά-σιγά απελευθερώνονται. Πρέπει να θυμίσουμε στους αναγνώστες ότι η Ουκρανία θεωρείται η γη των πελαργών. Υπάρχει και αυτό το προσωνύμιο. Υπάρχει και ένα επίπεδο που δεν φαίνεται εξωτερικά, που είναι στο υπόγειο, και μας επιτρέπει να δούμε το κέρι από τον εσωτερικό του χώρο. Εκεί, με τη χρήση νέων τεχνολογιών έχουμε μέσα τα οποία αναδεικνύουν το θέμα της γενοκτονίας με διάφορα video. Στο κέντρο αυτού του χώρου που είναι σφαιρικά συμμετρικός, είναι ένα τεράστιο κέρι, πραγματικό, το οποίο συμβολίζει αν θέλετε, τα 33 κέρια που συμμετείχαν στην Άσβεστη Φλόγα. Για όσους δεν γνωρίζουν, η Άσβεστη Φλόγα ήταν μια πρωτοβουλία να περάσει η Φλόγα για τη μνήμη της γενοκτονίας των Ουκρανών από 33 χώρες. Στην πραγματικότητα έγιναν 34 με την Ελλάδα. Έτσι είχαμε και εμείς να δούμε και να συμμετάσχουμε σε αυτό το γεγονός και στην Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στην Πρεσβεία της Ουκρανίας, πράγμα που ήταν και δύσκολο και επίπονο αλλά νομίζω και σημαντικό γιατί βρισκόμαστε σε ένα χώρο, όπου οι γενοκτονίες παρουσιάζονται σαν αγώνες που έγιναν και έχουμε ξεχάσει, στην καλύτερη περίπτωση, ή οι οποίοι είναι démodé, στη χειρότερη.

- Όσα λέτε ακούγονται ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, ειδικά σε μία χώρα όπου τους γενοκτονημένους τους αποκαλεί γλίθιους, ταγκούνηδες και πόρνες... Όπως έχετε πει και σε προηγούμενη σας συνέντευξη, οι γενοκτονίες των Ποντίων και των Αρμενίων συνδέονται. Έχουν τον ίδιο θύτη. Υπάρχει βέβαια και η γενοκτονία των Εβραίων. Η γενοκτονία των Ουκρανών, το Γολοντομόρ, πώς συνδέεται με αυτές τις γενοκτονίες και

ειδικά με το ελληνικό στοιχείο;

- Δεν θα έλεγα ότι συνδέεται άμεσα, αλλά μόνο έμμεσα, διότι οι γενοκτονίες χρησιμοποιούν την εμπειρία των άλλων για να κάνουν κάτι. Δηλαδή στις γενοκτονίες τις οποίες αναφερθήκατε όπου έχουμε έναν από τους γενοκτόνους να είναι ο Κεμάλ, άλλος ο Χίτλερ, βλέπουμε και το πλαίσιο του Στάλιν, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει θα έλεγα την τεχνολογία της γενοκτονίας των Αρμενίων και των Ποντίων σε άλλο πλαίσιο, μέσω του λιμού, ενός βλώμενου και ο Χίτλερ θα χρησιμοποιήσει τεχνική πιο συστηματική ακόμα για να ξεπεράσει με πιο αποτελεσματικό τρόπο τα αποτελέσματα των άλλων γενοκτονιών. Όσον αφορά, τώρα, στο ελληνικό στοιχείο θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι οι Ουκρανοί είναι μία χώρα στην οποία ζούσαν και Έλληνες, υπάρχει μια παλιά παράδοση. Θυμώμαστε όλοι ότι η Φιλική Εταιρεία άρχισε στην Ουκρανία, ο τάφος του Αλέξανδρου Υψηλάντη είναι στο Κίεβο και είχαμε την ευκαιρία να τον δούμε από κοντά. Κατά συνέπεια, η γενοκτονία των Ουκρανών εμπεριέχει, βέβαια, και θύματα Ελλήνων που ζούσαν σε αυτή τη χώρα και αναμείχθηκαν από το γενοκτόνο για να μην υπάρχει πια διαφορά.

- Ας επιστρέψουμε λιγάκι στο Κίεβο. Όταν μιλάμε για εκδηλώσεις μνήμης, τι ακριβώς εννοούμε; Τι έγινε εκεί;

- Εκτός από τις πιο μικρές παράλληλες εκδηλώσεις που γίνονταν εκεί, ο κεντρικός πυρήνας ήταν η εκδήλωση που έγινε στην Εθνική Όπερα, όπου παρουσιάστηκε όλο το Γολοντομόρ, θα έλεγα κάπως σφαιρικά. Δηλαδή και από το πολιτικό πλαίσιο, μέσω της συμμετοχής των αρχηγών κρατών, και από το θεατρικό και μουσικό μέσω μιας θεατρικής παράστασης που μας ξαναθύ-

μιζε για αυτούς που το έχουν ξεχάσει, ή μας αποκάλυπτε για αυτούς που δεν το γνώριζαν, το στίγμα της ανθρωπότητας των θυμάτων του Γολοντομόρ και το στίγμα της βαρβαρότητας των γενοκτόνων και συγκεκριμένα του σταλινικού καθεστώτος. Άρα αυτή η εκδήλωση, που ήταν πολύ μεγάλη -κράτησε δύο ώρες- είχε βέβαια και τη συμμετοχή ανθρώπων αξιόλογων όπως ποιητές, καλλιτέχνες, η επιζήσασα, ειδικοί του Γολοντομόρ, για να έχουμε όλοι μια εικόνα και στην ουσία να προσεκηθούμε μπροστά σε αυτή την εικόνα εφόσον την ανακαλύψαμε.

- Σε μία από τις παράλληλες εκδηλώσεις παρουσιάστηκε το θεατρικό σας. Θα μπορούσατε να μας μιλήσετε για αυτό;

- Το θεατρικό Πέντε κινήσεις για μια σιωπή το οποίο ανήκει στο βιβλίο Κάτω από το βάρος ενός σταχυού, που είναι μία ελληνο-ουκρανική έκδοση, είναι διήγησος. Τις Πέντε κινήσεις για μια σιωπή, τις ανεβάζαμε αποσπασματικά σε ένα πολύ όμορφο θέατρο του Κίεβου, μετά από μία πρόταση ενός διευθυντή θεάτρου και συμμετείχαμε και στο σκηνικό και στο σκηνοθετικό όπου ένας νεώτερος Ουκρανός ηθοποιός έκανε απαγγελία στα ουκρανικά, το ίδιο κείμενο που διαβάζαμε εμείς και στα ελληνικά και στα γαλλικά, εφόσον το κείμενο υπάρχει σε αυτές τις τρεις γλώσσες. Αυτό γινόταν με φόντο τον κατάλογο των θυμάτων και με μουσική υπόκρουση ένα συγκρότημα ουκρανικό το οποίο έπαιζε κλασσική και ουκρανική μουσική.

- Στις 23 Οκτωβρίου 2008 πραγματοποιήθηκε η αναγνώριση του Γολοντομόρ ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Είναι το πρώτο βήμα πριν από την αναγνώριση ως γενοκτονία;

- Δεν είναι το πρώτο βήμα αλλά είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα, γιατί υπήρχαν ήδη οι κρατικές αναγνώρισεις του Γολοντομόρ. Απλώς τώρα είμαστε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όπου τα πράγματα είναι πάντα πιο δύσκολα. Οι κρατικές αναγνώρισεις αφορούσαν την αναγνώριση του Γολοντομόρ ως γενοκτονία. Ενώ εδώ έχουμε κάτι που είναι πιο γενικό, εφόσον το Γολοντομόρ αναγνωρίστηκε ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Είναι ένα ενδιάμεσο στάδιο, διότι όπως ξέρουμε δεν ταυτίζεται με το έγκλημα κατά της ανθρωπότητας αλλά ανήκει σε αυτό το σύνολο εγκλημάτων. Κατά συνέπεια, έπρεπε να περάσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από αυτό το στάδιο για να μπορούσαμε να συνεχίσουμε τον αγώνα της αναγνώρισης. Άρα όχι το πρώτο, αλλά ένα ουσιαστικό βήμα.

- Μιλήσατε για αυτό με τους Ουκρανούς που συναντήσατε στο Κίεβο;

-Ναι, βεβαίως διότι ήταν το πιο πρόσφατο γεγονός όσον αφορά στο Γολοντομόρ σε διεθνές επίπεδο. Αλλά μιλήσαμε περισσότερο για τη στρατηγική που θα πρέπει να αναπτυχθεί για να πάμε πιο πέρα. Γιατί ξέρετε, αυτούς που ασχολούνται με τις γενοκτονίες, δεν τους αρκεί ένα αποτέλεσμα, κοιτάζουν και ένα γενικό σκοπό που είναι η διαδικασία διόρθωσης. Κατά συνέπεια, η αναγνώριση είναι μόνο το πρώτο στάδιο γ' αυτού του πολύπλοκου και περίπλοκου δρόμου της αναγνώρισης γενικά και της διόρθωσης ειδικά.

- Πώς είναι το κλίμα τώρα στην Ευρώπη; Πιστεύετε ότι είναι πρόσφορο για να κινηθεί σχετικά με την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ποντίων;

- Δεν νομίζω ότι τα δύο αχετίζονται. Θεωρώ ότι η αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων είναι κάτι πολύ πιο σημαντικό για τη γενοκτονία των Ποντίων, εφόσον όπως το είπαμε και επίσημα, δεν υπάρχει μόνο συσχετισμός αλλά και ταύτιση των δύο γενοκτονιών σε μερικά γεγονότα, άρα το πλαίσιο της αναγνώρισης απέναντι στις γενοκτονίες είναι το σωστό για να γίνουν οι κινήσεις για την αναγνώριση και της γενοκτονίας των Ποντίων. Απλώς, το παράδειγμα της γενοκτονίας των Ουκρανών μάς δείχνει κι άλλους δρόμους τους οποίους πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να αντιμετωπίσουμε σφαιρικά το πρόβλημα της αναγνώρισης.

- Οι Ουκρανοί της διασποράς έχουν να αξιώνουν περιουσίες μέσω προσφύγων στα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων;

- Θέσατε ένα άλλο θέμα εδώ, διότι αυτό είναι ένα πράγμα που μπορεί να χρησιμοποιηθεί παράλληλα. Προς το παρόν, δεν είναι ενισχυμένο αυτό το πλαίσιο διότι, όπως ξέρετε, το θέμα της αναγνώρισης της γενοκτονίας είναι πάρα πολύ πρόσφατο, αφού δεν τολμούσαν ακόμα και σε κρατικό επίπεδο να αναφερθούν σε αυτό το γεγονός. Άρα μπορείτε να φανταστείτε ότι για να γίνει κάτι σε ατομικό επίπεδο όσον αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι λογικό να είναι πιο καθυστερημένο. Όμως υπάρχουν και διαφορές. Η Ουκρανία δεν αποτελεί κατεχόμενη για κάποια χώρα. Κατά συνέπεια, όσον αφορά στη διαδικασία διόρθωσης, είμαστε περισσότερο στο πλαίσιο της γενοκτονίας των Εβραίων, παρά της γενοκτονίας των Αρμενίων ή των Ποντίων ή ακόμα και τα προβλήματα με το Κυπριακό όπου έχουμε το ανάλογο με τα κατεχόμενα. Άρα θα έλεγα, υπάρχει κάτι που συμβαδίζει αλλά δεν πρέπει να κάνουμε μία ανάμιξη.

- Ποιες ήταν οι τελικές εντυπώσεις -δικές σας και των Ουκρανών- από ό, τι συνέβη στο Κίεβο;

- Δεν νομίζω ότι ήταν μόνο εντυπώσεις. Ήταν εμπειρίες. Πιστεύω ότι υπάρχει μια αλλαγή φάσης όσον αφορά στο Γολοντομόρ. Οι Ουκρανοί νιώθουν ότι είναι κάτι πραγματικά δικό τους, ότι δεν είναι ένα στρατηγικό τέχνασμα, αλλά αποτελεί πραγματικά το γενικό υπόβαθρο μιας μεγάλης κρατικής στρατηγικής που συμβαδίζει με το σκοπό που έχουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ή μάλλον την περιφρούρηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Δεν μπορούμε να επιτρέψουμε σε ένα λαό να μην αναγνωρίζει τη γενοκτονία του παρελθόντος, διότι παρουσιάζεται ως διάδοχος. Και είναι πάντοτε κάτι το πολύ επικίνδυνο για την ανθρωπότητα το τι σημαίνει διάδοχος ενός γενοκτόνου, όταν ο διάδοχος δεν αναγνωρίζει τον γενοκτόνο οντολογικά και τον εξετάζει μόνο και μόνο ως κρατική εξουσία.

- Η Δράμα είναι μία πόλη της οποίας ο πληθυσμός έχει πληγωθεί αρκετά από τις γενοκτονίες καθώς ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού ανήκει σε αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες που τις υπέστησαν. Αν κάποιος από τους αναγνώστες μας επιθυμώσει να διοργανώσει ένα αντίστοιχο μνημόσυνο, πώς θα μπορούσε να έρθει σε επαφή μαζί σας;

- Μέσω σας. Τόσο απλά. Εφόσον και στη Δράμα υπάρχουν Άγγελοι, για να μην υπάρχουν άγνωστοι και Μιχαήλδες;

Σας ευχαριστούμε.
- Εγώ σας ευχαριστώ και εύχομαι σε όλους Καλή Χρονιά.